

بررسی تطبیقی آموزش الکترونیکی رشته روان‌شناسی در دانشگاه‌های باز جهان

زهرا کرمی باغظیفونی

استادیار، گروه روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور

تاریخ دریافت: 1395/10/28 تاریخ پذیرش: 1396/02/04

The Comparative Study of E-Training of Psychology in the Open Universities of World

Z. Karami Baghtifoni

1. Professor, Department of Psychology, Payame Noor University

Received: 2017/01/17 Accepted: 2017/04/24

Abstract

In recent years, with increasing growth and volume of changes in didactic methods, adapting learning grounds to all facets of the learners' needs are focused attention by education experts. Because the virtual world can, due to its own structure, strengthen or weaken interactions followed by learning process. Regard to the importance of this subject, we decided to comparatively and analytically examine the properties of Distance Higher Education institutions in countries of England (Open University in UK), India (National Open University if Gandhi), Japan (The Open University in Japan) and Iran (Payame Noor University) in the major of Psychology in order to find similar and different points, and to use effective experiences via adapting with existing conditions which lead to advancement of distance learning.

Keywords

Electronic Training, Psychology, Open Universities in the World, Comparative Examination.

چکیده

در سال‌های اخیر با توجه به رشد روزافزون و وسعت تغییر روش‌های آموزشی، سازگار کردن بستر یادگیری با تمامی جنبه‌های نیاز یادگیرنده، در کانون توجه متخصصان آموزش قرار گرفته است، چرا که محیط مجازی به سبب ساختار خود می‌تواند تعاملات و در پی آن فرآیند یادگیری را تقویت و یا تضعیف کند. با توجه به اهمیت این موضوع بر آن شدیم به بررسی تطبیقی و تحلیلی ویژگی‌های موسسات آموزش عالی از راه دور در کشورهای انگلستان (Open University in UK)، هند (The India Gandhi National Open University)، ژاپن (The Open University in Japan) و ایران (دانشگاه پیام نور) در رشته روان‌شناسی، به منظور یافتن نقاط اشتراک و افتراق و استفاده از تجارب مؤثر با مطابقت‌سازی با شرایط موجود که به پیشرفت آموزش از راه دور منتهی شود بپردازیم.

واژگان کلیدی

آموزش الکترونیکی، رشته روان‌شناسی، دانشگاه‌های باز جهان، بررسی تطبیقی.

مقدمه

دوره‌ها، طرح‌های آموزشی و بالاخره ارزیابی دانشجویان به وجود آورده است (کورته و همکاران، 2005). آموزش الکترونیکی ارائه آموزش از طریق وسایل الکترونیکی است. این نوع آموزش برای آن دسته از یادگیرندگان که در جستجوی آموزش‌های غیر سنتی هستند یا به دور از موسسات آموزشی زندگی می‌کنند و یا به دلایل مختلفی تمایل دارند به صورت الکترونیک آموزش ببینند، جذابیت ایجاد می‌کند (آنونیموس، 2008). با پیشرفت آموزش الکترونیکی، آموزش رشته‌های روان‌شناسی نیز از ظرفیت‌های آن در زمینه‌های مختلف بهره‌جسته است. در قرن حاضر دانشکده‌های علوم انسانی برای غلبه بر مشکلاتی از قبیل افزایش تعداد دانشجویان متقاضی تحصیل، کمبود فضای فیزیکی و هزینه‌های هنگفت آموزش سنتی چاره‌ای جز پرداختن به آموزش الکترونیکی ندارند (نوتا، 2008). آموزش الکترونیکی کاربردهای مختلفی دارد، از جمله اجرای دوره‌های آموزشی منجر به مدرک، آموزش‌های مداوم برای روان‌شناسان، مشاوران، آموزش‌های عمومی برای ارتقای سطح بهداشت روانی جامعه و آموزش‌های مکمل، به نظر می‌رسد برای توفیق در پیاده‌سازی آموزش الکترونیکی و بهره‌مندی از ظرفیت‌ها و گریز از تهدیدهای احتمالی در کشور، پرداختن به مطالعات تطبیقی و بهره‌برداری از تجارب دانشگاهی موفق در کشورهای پیشرو در زمینه آموزش الکترونیکی لازم و ضروری است (کولوتا و همکاران، 2007). طبق مطالعه‌ای تعداد دانشجویان در دانشگاه‌های حضوری جهان در سال 2001 در حدود 48 میلیون نفر پیش‌بینی شده است. این تعداد در سال 2010 به صد میلیون نفر و در سال 2025 به 160 میلیون نفر خواهد رسید (بنجامین و مک کین؛ به نقل از وسترا و اسلوپ، 2001). آموزش عالی در توسعه کشورهای ایران حساس و حیاتی است. از این نظر آموزش عالی از راه دور برای تامین نیازهای آموزشی نسل بعدی، حیاتی و اجتناب‌ناپذیر است. به طور کلی از دلایل ضرورت رویکرد به آموزش الکترونیکی می‌توان به دو مورد اشاره کرد: الف) دائمی شدن فرایند آموزش ب) امکان افزایش کلاس‌های مجازی.

افزایش تعداد استفاده‌کنندگان از اینترنت در سال‌های اخیر، نشان‌گر فزونی رشد استفاده از اینترنت است. تعداد زیادی از شرکت‌ها، بخش‌هایی از فعالیت‌های آموزشی‌شان

آموزش الکترونیکی (مجازی) حوزه جدیدی از ارتباط فناوری و آموزش است که برای فراگیران امکان یادگیری همیشگی در هر زمان و در هر مکان را فراهم می‌کند. در سال‌های اخیر تجربیات ارزشمندی در این زمینه، به ویژه در حوزه روش‌های آموزشی الکترونیکی (مجازی) ترکیبی، به دست آمده که می‌توان از آنها جهت رفع موانع پیش روی توسعه بیش از پیش آموزش‌های الکترونیکی (مجازی) در عرصه‌های متفاوت ملی نظیر آموزش و پرورش، آموزش عالی و آموزش کارکنان دولت بهره برد. پیشرفت سریع ارتباطات الکترونیکی در زمینه آموزش و یادگیری باعث به وجود آمدن محیط‌های یادگیری جدیدی به واسطه فناوری شده و امکان تغییر فرایند یاددهی و یادگیری را در تمام زمینه‌های آموزشی به شکلی پویا، کاملاً تعاملی و انگیزشی فراهم آورده است (خان، 1997). امروزه دانشگاه‌هایی که در صدد ارتقای سطح آموزشی خود در یک مقیاس جهانی و قابل قبول هستند، در کنار نظام آموزش سنتی خود، شرایط ایجاد محیط آموزش مجازی و بهره‌گیری از روش‌های آموزشی و منابع مختلف داخلی و جهانی را فراهم کرده‌اند (بونسکو، 2006). آموزش مجازی، مهم‌ترین کاربرد فناوری اطلاعات است که در قالب نظام‌های مختلف مثل یادگیری رایانه‌محور، یادگیری برخط، یادگیری شبکه‌محور و آموزش تحت شبکه رایج می‌شود. این اصطلاح را اولین بار کراس وضع کرد که به بیان ساده عبارت است از استفاده از فناوری اطلاعات برای یادگیری (لادوسر و هام، 2001). به اعتقاد وسترا و اسلوپ (2001) در پی گسترش یادگیری با کمک رایانه، فناوری ارتباط بر خط باعث به وجود آمدن نسل جدیدی از رسانه‌های آموزشی و متعاقب آن چارچوب آموزشی جدیدی شد. واقعیت این است که ایجاد دوره‌های آموزش مجازی تنها زمانی موفقیت‌آمیز خواهد بود که علاوه بر داشتن زیرساخت‌های فنی لازم، استادان و اعضای هیئت علمی دانشگاه نیز آمادگی لازم برای انطباق با این نحوه آموزش را پیدا کرده باشند (سیمون، 2008). آموزش الکترونیکی یک فرآیند جدید در آموزش است که براساس فناوری‌های رایانه‌ای، چند رسانه‌ای و پردازشگرها شکل گرفته است. آموزش الکترونیکی انعطاف زیادی را در روش‌شناسی آموزشی، مدیریت محتوا، تعامل هم‌زمان و غیر هم‌زمان بین استادان و دانشجویان، سازمان‌دهی و ساختار

به کیفی بودن مسئله سنجش میزان رضایتمندی، در این تحقیق به طراحی یک سیستم خبره فازی پرداخته شد. بدین منظور، شاخصه‌هایی نظیر تعاملات یادگیری، بازخوردها، کیفیت و مفید بودن یادگیری الکترونیکی، برای رضایتمندی یادگیرندگان در نظر گرفته شد. میزان هرکدام از این شاخص‌ها در جامعه مورد مطالعه با استفاده از تکنیک‌های فازی تعیین شد و همچنین، اولویت و سهم هرکدام از شاخص‌ها در میزان رضایتمندی، با استفاده از فرآیند تحلیل سلسله مراتبی به دست آمد. پس از به دست آوردن این اطلاعات و بهره گرفتن از نظر خبرگان، پایگاه قوانین اگر-آنگاه تکمیل و برای تعیین میزان دقیق رضایتمندی، از روش استنتاج فازی ممدانی استفاده شد. نمونه مورد مطالعه در این تحقیق، 70 نفر از دانشجویان کارشناسی ارشد الکترونیکی دانشگاه پیام نور بودند و پس از پیاده‌سازی سیستم با نرم‌افزار Matlab، سطح رضایتمندی آنها «زیاد» و به مقدار دقیق «0/75» برآورد شد. همچنین، اعتبارسنجی مدل حاکی از انطباق بالای نتایج به دست آمده با نظر خبرگان این حوزه دارد.

همتی (1394) در پژوهشی به مقایسه عملکرد دانشجویان کارشناسی ارشد رشته آموزش زبان انگلیسی در سیستم آموزش الکترونیکی و آموزش رو در رو در دانشگاه پیام نور (بزرگترین دانشگاه دولتی ایران و بزرگترین موسسه آموزش از راه دور خاورمیانه) پرداخت. به این منظور، عملکرد 1254 دانشجوی کارشناسی ارشد شامل 678 دانشجوی آموزش رو در رو و 576 دانشجوی الکترونیکی در 5 درس مقایسه شد. همچنین عملکرد 158 دانشجوی مرد با 418 دانشجوی زن در آموزش الکترونیکی برای پیدا کردن تفاوت قابل توجه در عملکرد آنها مقایسه شد. نتایج نشان داد که دانشجویان آموزش الکترونیکی زن و مرد در امتحانات پایان ترم تفاوت قابل ملاحظه‌ای ندارند. همچنین دو گروه دانشجویان رو در رو و آموزش الکترونیکی در سه درس از پنج درس مقایسه شده تفاوت قابل ملاحظه‌ای نداشتند. اما در دو درس دانشجویان آموزش رو در رو به طور قابل ملاحظه‌ای از دانشجویان الکترونیکی پیشی گرفتند. دلایل اختلاف بین دو گروه دانشجویان می‌تواند به عواملی مثل اختلاف در دو نحوه آموزش، کیفیت نرم‌افزار و سخت‌افزار در آموزش الکترونیکی، و تعداد زیاد دانشجویان در کلاس‌های الکترونیکی باشند که لزوم توجه هر چه

را به واحدهای مشاوره‌ای خارجی یا شرکت‌های دیگر واگذار می‌کنند تا از این راه، بخشی از هزینه‌های آموزشی و اداری خود را کاهش دهند. شرکت‌های انتشاراتی نیز به سوی همبستگی بین روش‌ها و مشارکت با فروشندگان فناوری آموزشی پیش می‌روند. پذیرش استانداردهای جامع و کامل ضروری است. با فناوری‌های جدید استاندارد شده و ظهور راه حل‌های آموزش الکترونیکی تعاملی، به زودی شاهد عرضه آموزش‌های برخط بر روی شبکه خواهیم بود. در گذشته‌ای نه چندان دور، توسعه‌دهندگان محتویات درسی، برای تولید دو ساعت برنامه آموزشی به حدود شش ماه وقت نیاز داشتند، ولی امروزه با افزایش رقابت و ظهور آموزش الکترونیکی، دیگر شرکت‌های آموزشی نه تنها شش ماه، بلکه شش هفته نیز برای توسعه یک واحد درسی فرصت نخواهند داشت. در صنایع نرم‌افزار و آی‌تی، چرخه تحقیق و توسعه شتاب زیادی پیدا کرده است و به موازات آن، توسعه مشابهی برای آموزش الکترونیکی نیز پیش‌بینی می‌شود. یکی از ویژگی‌های رویکرد به آموزش الکترونیکی، توجه به نیازهای جامعه است. در این رویکرد برگزاری کلاس برای ارائه بر روی شبکه برخط ممکن می‌شود. در مدل آموزشی جدید علاوه بر دسترسی به تمامی موارد کلاس‌های واقعی، از امکانات عمده دیگری نیز استفاده می‌شود. با توجه به مطالب عنوان شده در مورد ضرورت به کارگیری آموزش الکترونیکی، به نظر می‌رسد که سیستم‌های آموزش سنتی برای حفظ بقا در امر آموزش، به جز افزودن حرف (e) به نحوه آموزش خود و همگامی با سیستم‌های آموزش الکترونیکی راه دیگری نخواهند داشت. امروزه آموزش الکترونیکی به عنوان بخش پایه‌ای یادگیری الکترونیکی، دارای استانداردهای متفاوتی است. هدف از این مطالعه شناسایی و مقایسه ویژگی‌های موسسات آموزش عالی از راه دور در کشورهای انگلیس، هند، ژاپن و ایران است. در نهایت اجرای این مطالعه و بررسی دقیق و تطبیقی استانداردها بوده است که در انتها منجر به ساده‌سازی و اختصار آن مطابق با نیازهای دانشگاه‌های پیام نور گشته است.

سعید و عظیمی همت (1395) در پژوهشی به بررسی مسئله رضایتمندی دانشجویان از نظام آموزش الکترونیکی و نقش مهمی که در عملکرد تحصیلی آنها و همچنین موفقیت و کارآمدی این حوزه ایفا می‌کند، پرداختند. با توجه

مشارکت اجتماعی رابطه وجود دارد؟ نتایج این پژوهش نشان داد که در جواب سؤال اول بین میزان مهارت استفاده از اینترنت با مشارکت اجتماعی رابطه معناداری وجود ندارد. در جواب سؤال دوم بین مکان و میزان استفاده از اینترنت با مشارکت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. در جواب سؤال سوم بین قابلیت و پتانسیل اینترنت به عنوان حوزه عمومی با مشارکت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. در جواب سؤال چهارم بین کیفیت و منابع اطلاعات اجتماعی با مشارکت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. در جواب سؤال پنجم بین میزان استفاده از اینترنت با سطوح مشارکت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. در مجموع یافته‌ها نشان می‌دهد بین اینترنت و مشارکت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد.

در مطالعه‌ای که به بررسی تطبیقی و تحلیلی نظام آموزش عالی از راه دور در کشورهای انگلستان، هند و ایران پرداخته است، نشان داد که استفاده از تجربیات کشورهای موفق و بومی‌سازی آن و ترسیم چشم‌انداز آموزش عالی از راه دور، به دلیل بالا بردن قدرت انتخاب فراگیران، ارتقای جامعیت و ابتکار عمل و توان اثرگذاری نظام آموزش از راه دور در کشورمان به ضرورت رویکرد تلفیقی در تکنیک‌ها و روش‌های آموزش از راه دور و همچنین توجه به اصول و رویکردهای اساسی این نظام که دانشجویمحوری و تاکید بر تفاوت‌های فردی در طراحی آموزشی دارد و محدود نبودن زمان و مکان به ویژه زمانی که در اندیشه استقرار نظام آموزش از راه دور در دانشگاه‌ها و آموزش عالی کشورمان هستیم، به کار آید (فضلعلی‌زاده و همکاران، 1391).

در مطالعه‌ای با عنوان بررسی تطبیقی آموزش الکترونیکی در رشته‌های علوم پزشکی در کشورهای منتخب، که به وسیله (درگاهی و همکاران، 1388) انجام دادند، یافته‌های به دست آمده نشان می‌دهد که دانشگاه منچستر در انگلستان و دانشگاه دکین در استرالیا در زمینه راه‌اندازی و ایجاد دوره‌های آموزش الکترونیکی در رشته‌های علوم پزشکی از قدمت و تجربه بیشتری برخوردار هستند. در کلیه دانشگاه‌های پیشرو ارزیابی دانشجویان به صورت حضوری، برخط و ترکیبی است. در دانشگاه‌های کشور آفریقای جنوبی کلیه آموزش‌های الکترونیکی به صورت رشته‌های منجر به مدرک ارائه می‌شود، در حالی که در سایر دانشگاه‌ها به صورت دوره‌های تک درس، کوتاه

بیش‌تر مسئولان به این آموزش در دانشگاه پیام نور را می‌طلبد.

امان‌زاده و نعمان‌اف (1394) در مطالعه‌ای به بررسی اثربخشی آموزش مبتنی بر وب، رایانه و یادگیری سیار بر مهارت تفکر انتقادی و تفکر خلاق دانشجویان دانشگاه‌های استان مازندران پرداختند. جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان دانشگاه‌های استان مازندران در سال تحصیلی 91-92 به تعداد 312586 نفر بود که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای، سه واحد دانشگاهی انتخاب و با روش تصادفی طبقه‌ای با رعایت نسبت‌ها، تعداد 385 نفر دانشجو در دو گروه مردان و زنان به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسش‌نامه محقق ساخته‌ای بود که دارای 22 سؤال در دو بعد تفکر انتقادی و تفکر خلاق بودند. نتایج نشان داد که اثربخشی آموزش مبتنی بر وب، رایانه و یادگیری سیار بر مهارت تفکر انتقادی و تفکر خلاق دانشجویان معنادار است. همچنین اثربخشی آموزش مبتنی بر وب، رایانه و یادگیری سیار بر تفکر انتقادی و تفکر خلاق دانشجویان براساس جنسیت متفاوت خواهد بود.

سعیدی، اسلام‌پناه و دارابی (1392) در پژوهشی به بررسی رابطه بین استفاده از اینترنت با مشارکت اجتماعی دانشجویان دانشگاه پیام نور استان کرمانشاه پرداختند. جامعه آماری تحقیق را 28834 نفر از دانشجویان دانشگاه پیام نور استان کرمانشاه در سال 1389 تشکیل می‌دادند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات یک پرسش‌نامه استاندارد شده بود که روایی آن با اعمال نظر صاحب‌نظران و پایایی آن با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ (0.89) تعیین گردید. این پژوهش دارای یک سوال کلی و پنج سوال جزئی بود که عبارتند از: سوال آیا بین میزان استفاده از اینترنت با مشارکت اجتماعی دانشجویان رابطه وجود دارد؟ و سوالات جزئی: 1. آیا بین میزان مهارت استفاده از اینترنت با مشارکت اجتماعی دانشجویان رابطه وجود دارد؟ 2. آیا بین مکان و میزان استفاده از اینترنت با مشارکت اجتماعی دانشجویان رابطه وجود دارد؟ 3. آیا بین قابلیت و پتانسیل اینترنت به عنوان حوزه عمومی با مشارکت اجتماعی دانشجویان رابطه وجود دارد؟ 4. آیا بین کیفیت و منابع اطلاعات اجتماعی با مشارکت اجتماعی دانشجویان رابطه وجود دارد؟ 5. آیا بین میزان استفاده از اینترنت با سطوح

فردی- اجتماعی را با فرض اینکه با تکمیل یک برنامه مطالعه برخط یادگیرنده بزرگسال مرتبط است، بررسی می‌کند. نتایج نشان داده است که داشتن احساساتی همچون جامعه گیرنده، اعتماد به نفس تحصیلی، اعتماد به مدیریت نقش‌های زندگی و تأثیر مدرسه بر نقش‌های زندگی دیگران، درک فراگیران را از توانایی‌هایشان برای تکمیل موفقیت‌های آموزشی آنان تحت تأثیر قرار داده است. در مقابل میان حمایت‌ها، تقاضاهای خانوادگی و درک توانایی موفق شدن ارتباطی دیده نشده است. لهارتی (2003) تحقیقی با عنوان «چارچوب کیفی پیشرفته شبکه‌های یادگیری مجازی، سرمایه عقلانی جامعه و سازمان» انجام داده است. هدف این مطالعه تدوین چارچوبی برای شبکه‌های یادگیری مجازی است و هدف اساسی این چارچوب، تشویق اعضا و دیگر فراهم‌کنندگان شبکه‌های یادگیری است تا در سرمایه عقلانی که مردم می‌توانند بدون زحمت به آن دسترسی پیدا کنند، سهیم گردند.

روش پژوهش

برای انجام این پژوهش از روش تحقیق تطبیقی و توصیفی که از روش‌های انتزاعی یا مطلق در زمینه آموزش تطبیقی است، استفاده می‌شود. از این جهت در صدد شناخت هر چه بیش‌تر و بهتر شرایط، امکانات و منابع موجود در دو نظام آموزش عالی از راه دور ایران (دانشگاه پیام نور) و بررسی تطبیقی و تحلیلی ویژگی‌های موسسات آموزش عالی از راه دور در کشورهای انگلستان (open university in uk)، هند (The Indira Gandhi National Open University)، ژاپن (Japan the open university)، در رشته روان‌شناسی می‌باشد و پژوهشگران قصد دارند واقعیت بدون هیچ گونه دخل و تصرف و استنتاج ذهنی براساس روش بردی گزارش دهد. جامعه آماری تحقیق حاضر عبارت از نظام‌های آموزش عالی از راه دور ایران، انگلستان، هند و ژاپن است. نمونه‌های مورد نظر برای مطالعه در تحقیق حاضر، دانشگاه پیام نور PNU از نظام آموزش عالی از راه دور ایران و دانشگاه باز بریتانیای کبیر (UKOU)، دانشگاه باز ایندیا گاندی هند (IGOU) و دانشگاه باز ژاپن (JOU) هستند. با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده از میان کشورهای در حال توسعه، کشور ایران

مدت و رشته‌های منجر به مدرک در اختیار علاقه‌مندان قرار می‌گیرد. ارائه رشته‌ها و دوره‌های علوم بهداشتی به صورت الکترونیکی نسبت به سایر رشته‌ها و دوره‌ها در دانشگاه‌های مورد مطالعه بیشتر است. در پژوهشی با عنوان بررسی تطبیقی و تحلیلی ویژگی‌های موسسات آموزش عالی از راه دور در کشورهای انگلستان، هند و ایران، نتایج نشان داد که از نظر ساختار و تشکیلات باید گفت شباهت زیادی بین این مراکز وجود دارد به گونه‌ای که وجود حداکثر تمرکز در سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و هدایت فعالیت‌ها است. از نظر کمیت و کیفیت استفاده از رسانه‌های آموزشی دانشگاه پیام نور ایران نسبت به دو مرکز دیگر در سطح نسبتاً ضعیفی است. در مجموع باید گفت، دانشگاه آزاد هند اینترنت‌محور است و دانشگاه پیام نور ایران کتاب‌محور است ولی دانشگاه آزاد انگلستان فراگیرمحور است و گستره‌ای از رسانه‌های آموزشی را به منظور حمایت از فراگیران این دانشگاه مورد استفاده قرار می‌دهد. همچنین در دانشگاه پیام نور به جهت نبود زمینه و زیرساخت‌های مناسب از فناوری اطلاعات و ارتباطات به نحوی که سیر تحولی این نظام در کشور انگلستان و هند طی کرده است، استفاده نمی‌شود. از نظر شرایط پذیرش دانشجو نیز باید گفت دانشگاه‌های انگلستان و هند مطابق با شیوه آموزش از راه دور از انعطاف بسیار برخوردار است و در مقابل در دانشگاه پیام نور چنین ویژگی وجود ندارد (عبداللهی، 1389).

مک‌گری (2003) در پژوهشی با عنوان ارزیابی کیفیت دوره‌های آموزشی برخط، عوامل مهم طراحی دوره‌های برخط را شناسایی کرده است. وی خاطر نشان می‌سازد که در طراحی برنامه درسی برخط انعطاف، تعامل و مشارکت، عوامل مهمی هستند. نتایج پژوهش سانگ (2004) نشان داد مواردی همچون: تعامل، طراحی، تسهیلات، بازخورد و قابلیت استفاده، بر درک یادگیرندگان از کیفیت آموزشی دوره‌های برخط تأثیر می‌گذارند. یافته‌های حاصل از پژوهش چن و همکاران (2004) حاکی از آن است که سطح بالای رضایت یادگیرندگان با افزایش انگیزه و تعهد به برنامه یادگیری الکترونیکی، موفقیت تحصیلی و کاهش میزان کناره‌گیری از آموزش همراه است. آرمسترانگ (2002) تحقیقی تحت عنوان «بررسی عوامل فردی - اجتماعی یادگیرنده بزرگسال برخط، به منظور تکمیل و موفقیت در یک برنامه مطالعه» انجام داده است. این مطالعه زمینه‌های

یافته‌های پژوهش

دانشگاه پیام نور

از سال 1359 تا 1366 آموزش از راه دور در ایران وجود نداشت. اما طی این سال‌ها، متولیان امور آموزش عالی کشور اندیشه تأسیس مؤسسه آموزش عالی دیگری را در سر می‌پروراندند. سرانجام، پس از مطالعات و بررسی‌های اولیه، دانشگاه پیام نور در سال 1366 تأسیس شد. ابتدا مدرسه عالی دماوند سابق که در اختیار دانشگاه علامه طباطبائی بود، به عنوان محل سازمان مرکزی این دانشگاه انتخاب شد. سپس برخی از اعضای هیئت علمی و کارمندان دانشگاه آزاد ایران، دانشکده‌های علوم انسانی و اجتماعی و کالج‌های منطقه‌ای دانشگاه ابوریحان بیرونی سابق نیز که در اختیار دانشگاه علامه طباطبائی بودند، به این دانشگاه جدیدالتأسیس منتقل شدند؛ هم‌چنین بخشی از تجهیزات و تسهیلات این مؤسسات در اختیار این دانشگاه قرار گرفت (ظهور، 1374).

اکنون دانشگاه پیام نور یکی از بزرگ‌ترین دانشگاه‌های دولتی کشور است که هدف آن ارتقای سطح علمی و فرهنگی جامعه، تربیت بخشی از نیروهای متخصص مورد نیاز جامعه، ادامه تحصیلات دانشجویی افراد شاغل، خانه‌دار، ساکن در مناطق دورافتاده، دارای معلولیت‌های خاص و... در دوره‌ها و مقاطع مختلف تحصیلی، بر مبنای سر فصل رسمی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است.

دانشگاه غیر حضوری انگلستان

دانشگاه غیر حضوری انگلستان¹، در سال 1969، به عنوان اولین مؤسسه آموزشی در سراسر جهان، به آموزش از راه دور اختصاص یافت. این دانشگاه 186 مدرک تحصیلی به دانش‌آموزان بزرگ‌سالی که قصد ادامه تحصیل مطابق با اوقات مشخص خود دارند، می‌دهد. درس‌های آموزشی دانشگاه یاد شده، به صورت ترکیبی از متون چاپی، آموزش‌های تلویزیونی و کاست‌های صوتی - تصویری به علاقه‌مندان ارائه می‌شود. بنابر آمار، بالغ بر 110 هزار دانشجو به کمک سیستم اینترنت و برخی از منابع آموزشی مانند سی‌دی‌رام و نرم‌افزارهای کامپیوتری در خانه، آموزش

و هند و از میان کشورهای پیشرفته صنعتی، انگلستان و ژاپن با قرعه‌کشی انتخاب شدند. علت انتخاب این نمونه‌ها از جامعه مورد نظر عمدی بوده است. به این دلیل که اگر چه هر چهار نظام آموزش عالی ایران و انگلستان، هند و ژاپن، در کنار ارائه خدمات آموزشی به روش سنتی و حضوری با روش‌های الکترونیکی و مجازی نیز به دانشجو آموزش می‌دهند، اما هیچ کدام به صورت مستقل و پایه‌ای به آموزش از راه دور نمی‌پردازند، چرا که با توجه به طبقه‌بندی موسسات آموزش از راه دور که در ادامه می‌آید، دانشگاه‌های دیگر به جز دو دانشگاه پیام نور و دانشگاه باز، تمامی صفات و ویژگی‌های سیستم‌های آموزش عالی از راه دور را ندارند. برای گردآوری اطلاعات از منابع دست اول و نیز اطلاعات کتابخانه‌ای و اینترنتی استفاده شد. با عنایت به توصیفی و کتابخانه‌ای بودن این پژوهش، ابزار استفاده شده «فیش‌های اطلاعاتی» بوده است.

روش پژوهش و تکنیک‌های اجرایی

روش بردی در جریان مطالعه تطبیقی، چهار مرحله را مشخص کرده است که این مراحل عبارتند از:

1. **مرحله توصیف.** به اعتقاد بردی پژوهنده باید به توصیف پدیده‌های تربیتی مورد تحقیق بپردازد؛ 2. **مرحله تفسیر.** این مرحله شامل واری‌های اطلاعاتی است؛ 3. **مرحله همجواری.** طی این مرحله اطلاعاتی که در مراحل اولیه (1-2) بررسی شده‌اند طبقه‌بندی می‌شوند و در کنار هم قرار می‌گیرند؛ 4. **مرحله مقایسه.** در این مرحله، ((مسئله تحقیق)) که در مراحل قبلی، به خصوص در مرحله همجواری از آن گذشته است (آقازاده، 1387).

در کشورهای ذکر شده، دانشگاه‌هایی در زمینه آموزش الکترونیک رشته روان‌شناسی انتخاب شده‌اند که ضمن مطالعه و مقایسه وضعیت آموزشی الکترونیک از راه دور در این دانشگاه‌ها، نتایج به دست آمده با وضعیت آموزش الکترونیک در دانشکده روان‌شناسی دانشگاه پیام نور در کشور ایران که در سال‌های اخیر توانمندی‌های بیشتر و عملکرد بهتری در این زمینه ارائه کرده است، مقایسه می‌شود.

1. United Kingdom Open university

ص 99). هم‌اکنون در دانشگاه، 180 هزار دانشجو، به شکل برخط¹ تحصیل می‌کنند که 25000 نفر از آنها خارجی هستند. دانشجویان می‌توانند برای دوره‌های مجزا با میزان امتیاز مشخص ثبت نام کنند و لازم نیست که فقط در یک دوره یا برای یک برنامه ثبت نام کنند. در زمان اعلام نتایج امتحانات 850000 دانشجو، به شکل برخط، نتایج خود را مشاهده می‌کنند. وب سایت راهنمای دانشجویان هر هفته بیش از 70000 صفحه مطلب دریافت می‌کند و در سال بیش از دو میلیون و نیم صفحه کتاب از کتابخانه الکترونیکی این دانشگاه استفاده می‌شود. 110000 دانشجو فقط از سیستم کنفرانس الکترونیکی این دانشگاه بهره می‌برند و سالانه 16000 کنفرانس به وسیله دانشگاه و دانشجویان ارائه می‌شود (دانشگاه باز انگلستان، 2007). در انگلستان تقریباً بیشتر دانشگاه‌ها و دانش‌سراها تحت نظارت آژانس تضمین کیفیت بریتانیا به نام (QAA²) تعدادی از دروس و یا رشته‌های آموزشی خود را به شیوه‌ای از راه دور ارائه می‌دهند؛ از جمله دانشگاه لندن، مشروط بر داشتن دیپلم انگلیسی و یا مدرک زبان معتبر و دسترسی به کامپیوتر و اینترنت، در مقاطع مختلف کارشناسی و همین شرایط به اضافه تجربه کاری و داشتن توصیه‌نامه علمی برای مقاطع تحصیلات تکمیلی دانشجو می‌پذیرد و مدرک معتبر نیز ارائه می‌دهد؛ کالج مدیریت هنلی³، با قدمتی بیش از 60 سال، یکی از قدیمی‌ترین مراکز دانشگاهی در رشته‌های بازرگانی در انگلستان و اروپاست. سیستم آموزش از راه دور این کالج، با دسترسی بین‌المللی به صورت مستقیم و یا از طریق رابط‌های دانشگاهی در کشورهای عضو اتحادیه اروپا و آمریکا دانشجو می‌پذیرد و رشته کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی در این دانشگاه، رتبه دوم در انگلستان، هفتم در اروپا و بیست و ششم در جهان است (سایت مدیریت کالج هنلی، 2007). از دیگر مراکز آموزش از راه دور در انگلیس می‌توان به نمونه‌های زیر اشاره کرد: کالج توسعه ملی⁴، با قدمتی بیش از چهل سال؛ کالج شهر باث⁵، با تخصص در آموزش فنی و حرفه‌ای؛ دانشگاه

می‌بینند. به علاوه، شبکه‌ای از مراکز آموزش محلی برای تماس با معلمان سرخانه نیمه وقت و دانشجویان هم‌کلاس فعالیت دارد. گفتنی است که دانشجویان برای ثبت نام در بیش‌تر رشته‌های تحصیلی به کسب صلاحیت‌های مرسوم دانشگاهی نیازی ندارند.

آموزش از راه دور انگلستان

دانشگاه باز انگلستان در سال 1969 با مجوز سلطنتی پایه‌ریزی شد و از اولین دانشجویانش در سال 1971 ثبت نام کرد. این دانشگاه مؤسسه‌ای خودگردان و مستقل با مجوز اعطای مدرک تحصیلی و برگزاری دوره‌های حرفه‌ای آموزش ضمن خدمت است و در سراسر انگلستان دفاتر محلی دارد و فعالیت‌های درسی دانشجویان را سازماندهی می‌کند. دانشگاه باز از دانشگاه‌های دیگر بریتانیا برای برگزاری کلاس‌های تابستانی خود استفاده می‌کند. در نظرسنجی دولت بریتانیا در سال 1990، دانشگاه باز انگلستان در رأس ده دانشگاه برتر این کشور، جلوتر از دانشگاه آکسفورد و کمبریج، قرار گرفت. این برتری در رشته‌هایی چون شیمی، زمین‌شناسی، موسیقی، بازرگانی و مهندسی بود (کیگان، 1385: ص 98_118). در سال 1983، دانشگاه باز انگلستان با تأسیس دانشکده بازرگانی موفقیت‌های بزرگی را در سطح جهان رقم زد و بزرگ‌ترین دانشکده بازرگانی اروپا شد و 10000 دانشجوی اروپایی غیرانگلیسی از کشورهای عضو اتحادیه اروپا پذیرش کرد (دانشگاه باز انگلستان، 2007). این دانشگاه، در دهه 1990، با افزودن رشته‌های جدید در گروه‌های مختلف علوم اجتماعی، فناوری، آموزش، علوم، جامعه‌شناسی آموزش، ریاضیات کاربردی، علوم، محیط زیست، کارشناسی ارشد تولید صنعتی، رایانه و مدیریت بازرگانی و با اعطای مدارک تحصیلی مختلف از گواهینامه گذراندن دوره گرفته تا مدرک دکترا فعالیت‌های خود را در سطح بین‌المللی آغاز کرد. دانشجویان دانشگاه باز، در سال 1999، 70 میلیون مکاتبه از طریق پست الکترونیکی فرستادند که، به طور متوسط، 10 بار به وسیله مربیان و مشاوران آموزشی خوانده شدند و بدین ترتیب، ساختار تحلیلی گسترده‌ای برای تعاملات علمی و آموزش الکترونیکی به وجود آوردند (کیگان، 1385).

1. On Line
2. Quality Assurance Agency
3. Henley Management College
4. National Extension College
5. City of Bath College

مرور روند آرایه مطالب و ارزیابی‌ها، استانداردهای دانشگاهی یا حرفه‌ای برای خود در نظر بگیرند و به کیفیت ارائه در طراحی برنامه توجه کنند. آژانس همچنین توصیه می‌کند که در مدیریت اجرای برنامه در تضمین کیفیت و رعایت استانداردهای آموزشی و اجرایی بکوشند و همواره به دنبال یافتن راه‌هایی برای پشتیبانی از فراگیران و برقراری ارتباط بیش‌تر با آنها و میان خود آنها باشند و سنجش و ارزیابی مستمر از فراگیران را سرلوحه کار خود قرار دهند. انجمن یادگیری بریتانیا⁶ تضمین کیفیت در آموزش باز را در این کشور بر عهده دارد. بخش سنجش اعتبار مؤسسات ارائه دهنده آموزش از راه دور، بر عهده شورای بررسی کیفیت آموزش باز و از راه دور⁷ است. فرایند اعتبار بخشی شامل سنجش دقیق اداره کالج و روش‌های آموزشی، مواد آموزشی، تبلیغات و رخدادهای مربوط به دو تا شش ماه آموزشی در این مؤسسات می‌شود (گزارش شورای اعتباربخشی به آموزش عالی⁸، 2004).

آموزش از راه دور هند

در کشورهای چین و هندوستان عامل اساسی گرایش به نظام آموزش از راه دور، تراکم جمعیت و عدم تکاپوی ظرفیت و بودجه مؤسسات آموزشی است. نظام آموزش از راه دور، عملی‌ترین روش برای غلبه بر مشکلاتی است که در توسعه منابع انسانی کارخان رخ می‌دهد. هم‌اکنون، از آموزش از راه دور به عنوان عنصر اساسی نظام آموزشی یاد می‌شود. پیشرفت در تکنولوژی رایانه‌ها و فناوری‌های مخابراتی به اجرای هر چه بهتر برنامه‌های آموزش از راه دور منجر شده است. آموزش مبتنی بر مخابرات، ابزار مؤثری برای تحت پوشش قرار دادن افرادی است که در مناطق جغرافیایی دورافتاده و صعب‌العبور ساکن هستند و به شیوه دیگری نمی‌توان امکانات آموزشی آنان را تأمین کرد. هم‌اکنون در کشور هند، تعداد هفده دانشگاه مکاتبه‌ای و پنج دانشگاه آزاد، برنامه‌های آموزش از راه دور را در سطوح مختلف ارائه می‌دهند. از این 22 مؤسسه، تعداد پنج مؤسسه گواهینامه

استراتکلاید گلاسکو¹، در اسکاتلند، با تخصص در رشته‌های فنی و مهندسی و علوم؛ دانشگاه هریوت - وات²، در اسکاتلند، در رشته مدیریت بازرگانی مقطع کارشناسی ارشد؛ دانشگاه داندی³، در رشته‌های پزشکی و پیراپزشکی و بالاخره دانشگاه تعاملی⁴، که توسط مؤسسات اسکاتلندی و بخش آموزش عالی با هدف ارتقاء و توسعه بازار جهانی آموزش الکترونیک تأسیس شد و عنوان کامل دانشگاهی را در سال 2006 از ملکه انگلستان دریافت کرد. در این دانشگاه روش آرایه دروس، تلفیق مناسبی از آموزش برخط و تدریس حضوری برای رعایت بالاترین استانداردهای دانشگاهی است. فناوری‌هایی که در دانشگاه‌های باز انگلستان استفاده می‌شود، فناوری مبتنی بر چاپ به اضافه استفاده از نوار کاست، فلاپی، لوح فشرده، امکان اتصال به شبکه در منزل و پست الکترونیکی فرستاده و خوانده شده است. به علاوه، مؤسسات آموزش از راه دور ممکن است افزون بر روش‌های متداول آموزش از راه دور، از شیوه‌های تلفیقی هم استفاده کنند و بخشی از آموزش را به شکل حضوری و معلم‌محور و بخشی را براساس آموزش از راه دور پیش ببرند. با این که انگلستان یکی از اولین کشورهایی بود که آموزش از راه دور را ارائه کرد، در اجرای این امر، در دهه‌های هشتاد و نود میلادی، چنان موفق شد که به الگوی نوین آموزش از راه دور در دنیا تبدیل شد. امروزه بسیاری از کشورهای جهان، آشکارا، بر مبنای فناوری‌های دانشگاه باز انگلیس، اقدام به آرایه دوره‌های آموزش از راه دور و تأسیس دانشگاه‌های مجازی کرده‌اند (کی و رامبل⁵، 1991: ص 214-226). آژانس تضمین کیفیت بریتانیا برای آرایه دوره‌های آموزش از راه دور، - با توجه به شکل آرایه آموزش در قالب متون چاپی، شنیداری، دیداری، منابع الکترونیکی تحت وب؛ اجزای برنامه‌هایی که مدرسان سفری اجرا می‌کنند؛ چگونگی پشتیبانی محلی از شیوه آموزش ارائه شده و نقش مؤسسات ارائه دهنده آموزش در پشتیبانی از فراگیران - توصیه می‌کند که از یک رویکرد تلفیق شده در طراحی سیستم‌های خود بهره بگیرند و با

6. British Learning Association (BLA)
7. Open & Distance Learning Quality Council (OKLQC)
8. Council for Higher Education Accreditation (CHEA)

1. University of strathclde Glasgow
2. Heriot-Watt
3. University of Dundee
4. Interactive university
5. Kaye and Rumble

جدول 1. وضعیت جغرافیایی، اقتصادی، اجتماعی کشورهای انگلستان، هند، ژاپن و ایران

انگلستان	ژاپن	هند	ایران
<p>از لحاظ جغرافیایی این کشور جزیره کوچکی است که بیش از 3/3 هزار کیلومتر وسعت دارد. آب و هوا اقیانوسی (سرد نیست)، رطوبت بالا، جمعیت کشور حدود 60/000/000 نفر، تراکم جمعیت در هر کیلومتر مربع 828 نفر.</p> <p>انقلاب صنعتی چهره اقتصادی انگلیس را با اختراع صنعت نساجی تغییر داد. در صنایع اتومبیل‌سازی، بانکداری، داد و ستد بین‌المللی، هواپیماسازی، الکترونیک و کامپیوتر، مواد شیمیایی و کشتی‌سازی در جهان سرآمد است. پول رایج پوند، ذخایر زیرزمینی ذغال سنگ، گاز و نفت، توسعه کشاورزی، دامپروری، کاغذ و مصنوعات چوبی، حکومت سلطنتی، پارلمان شامل مجلس عوام و مجلس اعیان و بیمه‌های اجتماعی فراگیر است.</p> <p>اوقات فراغت در منزل و خارج از منزل است. 1/3 عضو کتابخانه و افرادی با سیاست و برنامه‌ریزی منطقی در زندگی هستند.</p>	<p>کشوری در اقیانوس آرام واقع در آسیای شمال شرقی که یکی از قدرت‌های اصلی اقتصادی جهان است و سومین اقتصاد بزرگ جهان را از نظر تولید ناخالص داخلی دارد.</p> <p>این کشور با جمعیتی در حدود 128 میلیون نفر، دهمین کشور پرجمعیت جهان است. توکیو پایتخت ژاپن با جمعیتی بالغ بر 35 میلیون نفر از بزرگ‌ترین و گران‌ترین پایتخت‌های جهان به شمار می‌آید.</p> <p>در ژاپن 47 استان و تعداد کل 1800 شهر کوچک و بزرگ و روستا وجود دارد. هر شهرداری، شورا دارد. فرمانداران استانی و شهرداران با رای مردمی انتخاب می‌شوند و دولت محلی نسبت به دولت مرکزی، سیستم دموکراسی بی‌واسطه‌تری دارد.</p> <p>کشور ژاپن در سال 2010 سومین قدرت اقتصادی دنیا (پس از آمریکا و چین) بوده و در آسیا نیز رتبه دوم را از این لحاظ دارد.</p> <p>ژاپن به عنوان یکی از پیشگامان عمده در صنعت و تکنولوژی دنیا شناخته شده‌است.</p> <p>پرکار و سخت‌کوش بودن مردمان این کشور زیانزد شده‌است.</p> <p>صرفاً برای استراحت به منزل می‌روند، فرصت کافی برای خوش و بش کردن و وقت‌کشی ندارند و بدین جهت ساعات مفید آنها نیز بسیار زیاد است.</p>	<p>شبه‌جزیره‌ای در جنوب قاره آسیا با مساحت 3/596/165 کیلومتر مربع. تراکم جمعیت 279 نفر در هر کیلومتر مربع.</p> <p>تنوع مذهبی (80% هندو و 12% تا 15% اسلام) پول رایج روپیه</p> <p>کشاورزی هند 28% تولید ناخالص داخلی است.</p> <p>زبان رسمی شامل 16 زبان رایج است. زبان انگلیسی، زبان غالب و رسمی، جمعیت هند 16/87% از جمعیت کل دنیا - رشد جمعیت 1/93 و جمعیت کشور 1/111/446/000 است.</p> <p>هر ایالت، شورای ایالتی و کابینه مستقل دارد.</p> <p>مجلس قانون‌گذاری شامل لوک سابا و راجیا سابا است.</p> <p>هند کشوری سکولار است.</p> <p>صنعت بسته‌بندی، الکترونیک، مواد شیمیایی، دامپروری، بافندگی، چای و سینما و ...</p> <p>از لحاظ اجتماعی مردمی فقیر و خون‌گرم دارد و مطالعه کتاب، مهم تلقی می‌شود.</p> <p>مهاجرت و فرار مغزها رواج دارد.</p>	<p>ایران کشوری با وسعت 1/648/195 کیلومتر مربع در محدوده فلات ایران - کشوری کوهستانی، آب و هوایی متنوع و متفاوت - جمعیت حدود 71/000/000 نفر نام ایران از مردمان آریایی گفته شده - ملیت‌های گوناگون 99% مسلمان، زبان رسمی فارسی، پول رایج ریال، محصولات کشاورزی: خرما، برنج، گندم، زیتون، چای، مرکبات و نیشکر است و دامپروری رواج دارد.</p> <p>صنعت ماهی‌گیری در اختیار شیلات ایران است. ذوب آهن، پتروشیمی، نفت، اتومبیل‌سازی، نساجی و دخانیات و چوب و سرامیک ...</p> <p>حکومت جمهوری اسلامی، پایتخت تهران - قوه مقننه در دست مجلس شورای اسلامی - قوه مجریه رئیس‌جمهور و هیئت دولت، قوه قضائیه در اختیار رئیس قوه قضائیه ایرانی‌ها خون‌گرم و مهربان هستند - مهاجرت و فرار مغزها رواج دارد.</p>

این رو، در مجامع حرفه‌ای کشور این نگرانی وجود دارد که نرخ بالای پذیرش، احتمالاً، به عرضه بیش از حد دانشجو و بروز مشکلاتی مانند بیکاری، تیمه بیکاری و ضایع کردن عملکرد متخصصین فن منجر شود. برنامه‌های درسی مؤسسات آموزش از دور بیش‌تر ماهیتی سنتی دارند. دانشگاه آزاد ایندیپندنت گاندی (ایگنو) بزرگ‌ترین دانشگاه آزاد کشور است که به برنامه آموزشی نوینی دست یافته است. هدف اساسی برنامه کارشناسی در دانشگاه ایگنو، اعطای مهارت‌های اولیه و آموزش لازم برای مدیریت و سازماندهی کتابخانه‌های دانشگاهی است. برنامه کارشناسی، تلفیقی از دو وجه سنتی و مدرن است؛ این در حالی است که هدف برنامه کارشناسی ارشد کمک به ایجاد منابع انسانی لازم و کارآمد برای پاسخ‌گویی به درخواست‌های متفاوت در حوزه اطلاع‌رسانی هند است. برنامه درسی کارشناسی ارشد با توجه به این نکته طراحی شده که کتابخانه‌ها تنها

اعطا می‌کنند. به طور کلی، می‌توان گفت که پانزده مؤسسه برنامه‌های کارشناسی و هفت مؤسسه برنامه‌های کارشناسی ارشد ارائه می‌کنند. دوره‌های آموزش مکاتبه‌ای بیش‌تر مبتنی بر مواد درسی چاپی و کلاس‌های حضوری کوتاه‌مدت است. این در حالی است که دوره‌های آزاد دانشگاهی کاملاً خلاقانه بوده و با بهره‌گیری از ابزار آموزشی چند رسانه‌ای به علاقه‌مندان ارائه می‌شود. بیش‌تر دوره‌های یاد شده از کتاب‌های خودآموز، کاست‌های دیداری - شنیداری، برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی و جلسات رفع اشکال بهره می‌برند. دانشگاه آزاد ملی ایندیپندنت گاندی، علاوه بر رایانه تسهیلات یاد شده، از ویدیو کنفرانس نیز به طور منظم، استفاده می‌کند. آموزش از راه دور، به تدریج، با صرفه‌ترین ابزار رایانه آموزش گروهی شناخته می‌شود. پذیرش دانشجو در دوره‌های مختلف مؤسسات آموزش از راه دور کشور هند بین سیصد تا 1500 نفر متغیر است. از

جدول 2. هدف‌ها و فعالیت‌ها در نظام آموزش عالی از راه دور کشورهای انگلستان، هند، ژاپن و ایران

دانشگاه باز انگلستان	دانشگاه باز ژاپن	دانشگاه آزاد ملی هند	دانشگاه پیام نور
1. فراهم ساختن فرصت بیشتر برای داوطلبان ورود به دانشگاه	1. همه افراد کشورحق دارند متناسب با توانایی‌های خود	1. آموزش دانش از روش‌های مختلف	1. مشارکت در همگانی کردن آموزش عالی و ارتقای سطح علم و فرهنگ جامعه
2. کاهش ازدحام دانشجویی دانشگاه‌های سنتی و فراهم کردن امکانات متنوع آموزشی	برخوردار شوند و همه والدین مکلفاند کودکان خود را به مدرسه بفرستند	2. نه تنها آموزش عالی را برای بخش‌های با جمعیت بسیار زیاد فراهم کند بلکه برای بخش‌های مضر جامعه نیز فراهم کند.	2. کاهش زمینه‌های علاقه‌مندان دانشگاهی برای استفاده از امکانات بالقوه که در نظام آموزش متعارف کم‌تر است
3. آموزش مداوم و مستمر بدون محدودیت زمان و مکان	2. هدف اصلی آموزش توسعه همه جانبه شخصیت و پرورش جسمی و ذهنی است.	3. سیستم‌های آموزش از راه دور و دانشگاه‌های آزاد را تشویق کند یا آنها را بسنجد در حالی که استانداردهایی را برای چنین سیستم‌هایی در کشور تعیین می‌کند.	3. ایجاد زمینه استفاده از امکانات بالقوه که در نظام آموزش متعارف کم‌تر است
4. به کارگیری رسانه‌های متنوع	3. برابری فرصت‌های آموزشی، (نه سال) آموزش پایه رایگان	4. تفلیق ملی را فراهم کرده و منابع طبیعی و منابع انسانی کشور را از طریق آموزش تقویت کند.	4. تربیت بخشی از نیروی متخصص مورد نیاز جامعه
5. اعمال سیاست آسان‌تر در پذیرش دانشجو	4. به هر ژاپنی حقی برابر داده می‌شود که هماهنگ با استعداد و توانایی خود و بدون توجه به نژاد، طبقه، جنسیت، جایگاه اجتماعی، درآمد اقتصادی و منشأ خانوادگی آموزش ببیند.	5. تأمین بخش از نیروی متخصص برای جامعه	5. اهتمام به گسترش مرزهای دانش و تولید علم
6. برداشتن دیوارها و مرزهای انتقال دانش و اطلاعات (تدریس بین‌الملل)	5. اکثر مدارس و دانشگاهها دانش‌آموزان خود را از طریق آزمون ورودی بسیار سختی می‌پذیرند.	6. بین‌الملل کردن تدریس و تحول و نوآوری‌های آموزش	6. مشارکت در حل مضامین اجتماعی
7. گسترش آموزش الکترونیکی	6. آموزش و پرورش ژاپن جزو کشورهای برتر جهان است.	7. آموزش‌های تکمیلی و ارتقای سطح دانش و تولید علمی و سنتی و ایجاد روش‌های آموزش جدید	7. تدوین کتب درسی هدفمند
8. مشارکت موفقیت‌آمیز آن‌هایی که از ادامه تحصیل محروم شده‌اند.	7. فراهم کردن خدمات حمایتی و اعطای کمک هزینه تحصیلی	8. افزایش ظرفیت پذیرش دانشجو	8. افزایش ظرفیت پذیرش دانشجو
9. هموار کردن راه جوانان و افراد معلول و زندانیان و افراد طبقه پایین جامعه برای برخورداری از آموزش عالی	8. اعطای انحصاری بورس تحصیلی به دانشجویان ممتاز	9. به‌روز کردن سطح دانش بخشی از نیروهای کارآمد	9. به‌روز کردن سطح دانش بخشی از نیروهای کارآمد
10. قادر ساختن دانشجویان بزرگسال برای رسیدن به اهداف آموزش شخصی و اعتبار مناسب		10. گسترش مرزهای دانش از طریق تحقیقات آموزشی	10. گسترش مرزهای دانش از طریق تحقیقات آموزشی
11. تهیه برترین تجربیات آموزش با استفاده از کارآمدترین و مؤثرترین رسانه‌های آموزشی		11. تعمیق پایه‌های تحلیل، ارتقاء و ظرفیت‌سازی فکری	11. تعمیق پایه‌های تحلیل، ارتقاء و ظرفیت‌سازی فکری
12. فراهم نمودن خدمات حمایتی و گسترش کیفیت خدمات و دوره‌های تحصیلی		12. استمرار فرآیندهای آموزشی و ارتباط استاد و دانشجو	12. استمرار فرآیندهای آموزشی و ارتباط استاد و دانشجو
13. تأثیر یکپارچگی کامل‌تر دانشگاه باز، از طریق آموزش بیشتر در تمام بخش‌های انگلستان		13. همگانی کردن استفاده از آموزش از راه دور	13. همگانی کردن استفاده از آموزش از راه دور
		14. همگانی و یکسانی در آموزش دانشگاهی	14. همگانی و یکسانی در آموزش دانشگاهی
		15. ارتقای سطح علمی جامعه به صورت آموزش نیمه حضوری	15. ارتقای سطح علمی جامعه به صورت آموزش نیمه حضوری
		16. عرضه آموزش عالی متناسب با استعدادها و انتظارات و توانایی‌های افراد	16. عرضه آموزش عالی متناسب با استعدادها و انتظارات و توانایی‌های افراد

آموزشی زیر نظر شورای آموزش از راه دور به عنوان سازمان قانونی دانشگاه «ایگنو» با هدف هماهنگی، ترویج و تدوین استانداردهای نظام آموزشی آزاد و آموزش از راه دور در هند برای ابداع هنجارهای استاندارد؛ تدوین برنامه‌های درسی مبتنی بر نیازهای روز؛ به کارگیری بهینه فناوری آموزشی؛ بهره‌گیری از ابزارهای آموزشی چند رسانه‌ای به عنوان بخش جدایی‌ناپذیر فرایند آموزش از راه دور با تأکید بر به کارگیری مناسب فناوری اطلاعاتی در حوزه آموزش و سرانجام توسعه نیروی انسانی کارآمد به شیوه آموزش از راه دور در ابعاد کمی و کیفی یادآوری می‌شود. توجه صرف به افزایش تعداد مدارس و پذیرش دانشجو، بدون اندیشه درباره نوع دانش و مهارت‌های لازم در این بستر متحول،

مؤسسات ارائه دهنده خدمات اطلاع‌رسانی نیستند. دوره‌های اصلی، کارشناسی ارشد به وجوه گوناگون اطلاع‌رسانی، مدیریت و کاربرد فناوری اطلاعات اختصاص یافته و پاره‌ای دروس اختیاری نیز برای تأمین نیازهای مربوط به مهارت‌های تخصصی، مانند حفاظت ابزار کتابخانه‌ای و نگارش فنی، در نظر گرفته شده است. نظام آموزش از راه دور، به تدریج، به بخش مهمی از آموزش اطلاع‌رسانی در هند تبدیل شده است. در برنامه نظام آموزش از راه دور مراکز آموزشی هند بیش‌تر به ارزیابی نیازهای نیروی انسانی در فاصله‌های منظم و برای رسیدن به هدف‌های زیر توجه می‌شود. دریافت وضعیت عرضه و تقاضا و متناسب با نیازهای مهارتی و توانشی؛ استانداردسازی دوره‌های

جدول 3. ساختار تشکیلاتی در مؤسسات آموزش عالی از راه دور

دانشگاه انگلستان	باز دانشگاه باز ژاپن	دانشگاه آزاد ملی هند	دانشگاه پیام نور
1. هیئت امنای دانشگاه	1. شورای دانشگاه	1. Visitor (بازدید کننده) رئیس جمهور	1. هیئت امنای دانشگاه
2. ریاست دانشگاه	2. ریاست دانشگاه	2. هیئت مدیره (بورد مدیریت)	2. شورای دانشگاه
3. شورای حوزه معاونت دانشجویی	3. حوزه معاونت دانشجویی	3. معاون رئیس دانشگاه	3. ریاست دانشگاه
4. حوزه معاونت و بخش امور	4. حوزه معاونت و بخش امور	4. کنسول دانشگاه	4. ریاست دانشگاه
5. سازمان دانشجویی	5. هیئت ممیزه	5. کنسول تحصیلات از راه دور	5. حوزه معاونت دانشجویی
6. مرکز تحقیقات حوزه معاونت پژوهش	6. مرکز تحقیقات حوزه معاونت پژوهش	6. مدیریت مالی	6. حوزه معاونت دانشجویی
7. آموزش از راه دور	7. حوزه معاونت اداری و مالی	7. انجمن برنامه‌ریزی	7. حوزه معاونت و بخش امور
8. هیئت توسعه و مرکز توسعه (بورد مدیریت)	8. هیئت مدیره (بورد مدیریت)	8. معاون رئیس حرفه‌ای	8. بخش امور دانشجویی
9. مراکز معاون رئیس دانشگاه	9. معاون رئیس دانشگاه	9. مدرس و دانشکده‌ها	9. هیئت ممیزه
10. انجمن برنامه‌ریزی	10. انجمن برنامه‌ریزی	10. تقسیمات	10. حوزه معاونت
11. معاون رئیس حرفه‌ای	11. معاون رئیس حرفه‌ای	11. مراکز و مؤسسات	11. حوزه معاونت پژوهش
12. کتابخانه	12. کتابخانه	12. علوم کامپیوتری و اطلاعات	12. حوزه معاونت
13. مرکز اینترنت و رایانه	13. کتابخانه	13. آموزش پیوسته	13. آموزش
14. امور بین‌الملل	14. مراکز و مؤسسات	14. آموزش	14. آموزش
15. انجمن علوم کامپیوتری و اطلاعات	15. علوم کامپیوتری و اطلاعات	15. تکنولوژی و مهندسی	15. تکنولوژی و مهندسی
16. آموزش پیوسته	16. آموزش پیوسته	16. علوم اجتماعی	16. علوم اجتماعی
17. ارزشیابی و مهندسی	17. تکنولوژی و مهندسی	17. علوم بهداشتی	17. علوم بهداشتی
18. نام ثبت	18. علوم اجتماعی	18. علوم انسانی	18. علوم انسانی
19. علوم بهداشتی	19. علوم بهداشتی	19. مطالعات مدیریت	19. مطالعات مدیریت
20. علوم انسانی	20. علوم انسانی	20. علوم	20. علوم
21. مطالعات مدیریت علوم	21. مطالعات مدیریت علوم	21. کشاورزی	21. کشاورزی
22. همکاری دانشگاهی	22. همکاری دانشگاهی	22. همکاری دانشگاهی	22. همکاری دانشگاهی
23. کتابخانه و اسناد و مدارک	23. کتابخانه و اسناد و مدارک	23. علوم اداری	23. علوم اداری
24. تولید و توزیع مواد	24. تولید و توزیع مواد	24. ساختار و حفظ و نگهداری	24. ساختار و حفظ و نگهداری
25. برنامه‌ریزی و توسعه	25. برنامه‌ریزی و توسعه	25. کامپیوتر	25. کامپیوتر
26. سرویس‌های منطقه‌ای	26. سرویس‌های منطقه‌ای	26. امور مالی و حسابداری	26. امور مالی و حسابداری
27. ارزشیابی و ثبت نام دانشجویی	27. ارزشیابی و ثبت نام دانشجویی	27. بین‌الملل	27. بین‌الملل
28. شورای دانشگاه	28. شورای دانشگاه	28. کتابخانه و اسناد و مدارک	28. کتابخانه و اسناد و مدارک
29. سازمان دانشکده‌ها	29. شورای دانشگاه	29. تولید و توزیع مواد	29. تولید و توزیع مواد
30. مرکز تحقیقات آموزش از راه دور	30. سازمان دانشکده‌ها	30. برنامه‌ریزی و توسعه	30. برنامه‌ریزی و توسعه
31. مرکز اینترنت و رایانه	31. مرکز تحقیقات آموزش از راه دور	31. سرویس‌های منطقه‌ای	31. سرویس‌های منطقه‌ای
32. امور بین‌الملل	32. مرکز اینترنت و رایانه	32. ارزشیابی و ثبت نام دانشجویی	32. ارزشیابی و ثبت نام دانشجویی
33. انجمن برنامه‌ریزی	33. امور بین‌الملل	33. حقوق	33. حقوق
34. ارزشیابی و ثبت نام دانشجویی	34. انجمن برنامه‌ریزی	34. مرکز توسعه رسانه‌های الکترونیکی	34. مرکز توسعه رسانه‌های الکترونیکی
	35. ارزشیابی و ثبت نام دانشجویی	35. آموزش کارمندان و مؤسسه تحقیقی	35. آموزش کارمندان و مؤسسه تحقیقی
		36. مراکز آموزش فراگیر	36. مراکز آموزش فراگیر
		37. مشارکت داخلی برای انعطاف‌پذیری و توسعه تکنولوژی	37. مشارکت داخلی برای انعطاف‌پذیری و توسعه تکنولوژی
		38. مراکز ملی ابتکارات در آموزش از راه دور	38. مراکز ملی ابتکارات در آموزش از راه دور
		39. مراکز آموزش با توانایی‌های متفاوت	39. مراکز آموزش با توانایی‌های متفاوت

سطح تخصص می‌انجامد. از این رو، برنامه‌ریزی دقیق و متمرکز به سوی توسعه متناسب نیروی انسانی ضروری است.

چه بسا به مشکلاتی چون بیکاری، نیمه بیکاری و تضییع نیروی انسانی منجر شود. افزایش بی‌رویه تعداد متخصصان و کارشناسان به عرضه بیش از حد و در نهایت، پائین آمدن

منابع انسانی حوزه آموزش هند جایگاهی اساسی یافته است. سیاست آموزش از راه دور می‌تواند مشکلات پیش روی تربیت نیروی انسانی را برطرف کند؛ از این رو، برای دستیابی به منابع انسانی کارآمد در حوزه آموزش، می‌باید از این شیوه آموزشی بهره بسیار برد.

نتیجه‌گیری و بحث

آموزش الکترونیکی، موضوعی گسترده است که زمینه بحث

کاربردهای فناوری اطلاعاتی، مانند «آموزش رایانه‌ای» و بهره‌گیری از نرم‌افزارهای چند رسانه‌ای و... قابلیت بیشتری در انتقال مهارت‌های عملی آموزشی دارد و افزون بر این که تجربه عملی بهره‌گیری از رسانه‌های نوین را در اختیار دانشجویان قرار می‌دهد، با قرار گرفتن در جایگاه معلم، قابلیت تأمین آموزش استاندارد را نیز تا حد زیادی فراهم می‌آورد. با تحولات سریعی که در بطن جامعه رخ می‌دهد، توجه به مشکلات و موضوعات مربوط به توسعه

جدول 4. مقاطع تحصیلی و برنامه درسی در مؤسسات آموزش عالی از راه دور

دانشگاه باز انگلستان	دانشگاه باز ژاپن	دانشگاه آزاد ملی هند	دانشگاه پیام نور
- مقاطع تحصیلی و دوره‌های دکتری، علوم بهداشتی، علوم کارشناسی ارشد، کارشناسی، گاردانی به توسعه انسانی، علوم صورت تمام وقت و پاره وقت	- علوم بهداشتی، علوم طبیعی و محیط زیست، آموزش و پرورش، هنر، روان‌شناسی بالینی، انفورماتیک، سه مقطع تحصیلی به صورت تمام وقت و پاره وقت	- مقاطع تحصیلی دکترا - فوق لیسانس، لیسانس، کاردانی به صورت تمام وقت و نیمه وقت تحصیلی دوره دکترا 5-2 سال فوق لیسانس 5-2 سال لیسانس 6-3 سال کاردانی 4-1 سال	118 رشته کارشناسی - 46 رشته کاردانی 52 رشته کارشناسی ارشد - 24 رشته دکتری - 340 رشته تحصیلی - مدارک تحصیلی مورد تأیید وزارت علوم تحقیقات و فناوری اعطا می‌شود. در گواهینامه نوع آموزش ارائه شده قید می‌شود.
- 272 واحد مطالعاتی	- کتاب‌های درسی مهم‌ترین منبع فراگیری وجود گروه‌های آموزشی مجزا	- زبان تدریس انگلیسی و هندی - علاوه بر دوره‌های علوم انسانی در علوم پزشکی - پیراپزشکی - دندان‌پزشکی و داروسازی	- رشته‌های علوم انسانی - علوم پایه - علوم فنی مهندسی وجود دارد. پذیرش دانشجو به صورت دانش‌پذیری و دانشجویی است.
- مراکز پژوهش - برنامه‌ریزی - رایانه شبکه B. B. C	- دارای مقاطع تحصیلی لیسانس، کارشناسی ارشد، دکترا	- دوره‌های کوتاه مدت و بلند مدت - دوره‌های تحصیلی بالغ بر 160 دوره، برگزاری سمینارهای آموزشی، گواهینامه CIG به معلمان، کتاب‌های درسی و اینترنت مهم‌ترین منبع فراگیری	دوره کاردانی 4-2 سال کارشناسی 6-4 سال کارشناسی ارشد 5-3 سال دکتری 6-4 سال است.
تحصیل دوره دکتری 7-4 سال فوق لیسانس 5-3 سال فوق دیپلم 3-2 سال	- تحصیل دوره دکتری 4-3 سال فوق لیسانس 5-3 سال لیسانس 3-6 سال		

جدول 5. رسانه‌های مورد استفاده در دانشگاه‌های آموزش از راه دور

دانشگاه باز انگلستان	دانشگاه باز ژاپن	دانشگاه آزاد ملی هند	دانشگاه پیام نور
1. مطالب درسی منتشر شده	1 پنجاه مرکز مطالعه	1. کتاب‌های خودآموز (بسته‌های آموزشی)	1. کتاب‌های خودآموز
2. مجموعه کتاب‌های خودآموز	2 هفت مرکز ماهواره‌ای	2. کتاب‌های راهنما	2. کلاس‌های رفع اشکال حضوری
3. نوارهای صوتی	3. هفتاد اتاق صوتی	3. نوارهای صوتی	3. برنامه‌های آموزشی تلویزیونی یا رسانه‌های دیداری - شنیداری
4. نوارهای ویدیویی	تصویری	4. نوارهای ویدیویی	
5. برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی	4. نوار صوتی و تصویری	5. برنامه‌های تلویزیونی	4. کاست‌های صوتی
6. سی‌دی رام نرم‌افزار	5. ارایه آموزش و مشاوره تحصیلی	6. CD/Ram نرم افزار	5. سی‌دی‌های تصویری
7. وب سایت	6. خدمات کتابخانه	7. وب سایت	
8. لوازم آزمایش خانگی	7. اینترنت	8. سمینارهای شنیداری	
9. پست الکترونیکی	8. سمینارهای دیداری و شنیداری	9. سمینارهای اینترنتی	
10. سمینارهای اینترنتی	9. پخش برخط	10. کتاب‌های جیبی	
11. تلفن	10. سمینارهای دیداری	11. امکانات ماهواره‌ای	
12. کنترل رایانه فراگیران	11. امکان‌های دیداری	12. اینترنت	
13. تخته الکترونیکی	12. اینترنت	13. موبایل	
14. گردهمایی و همایش	13. پخش برخط	14. رادیو	
15. کتابخانه مجازی	14. سمینارها، رادیو		

جدول 6. نظام ارزشیابی و امتحانات در دانشگاه‌های آزاد انگلستان، هند، ژاپن و ایران

دانشگاه باز انگلستان	دانشگاه باز ژاپن	دانشگاه آزاد ملی هند	دانشگاه پیام نور
1. در این دانشگاه آزمون ورودی وجود ندارد.	1. در این دانشگاه آزمون ورودی وجود ندارد.	1. آزمون ورودی وجود دارد.	1. فراگیر آزمون ورودی بدهد و
2. هزینه هر امتحان در سال 163 2006 پوند بود.	2. آزمون‌های برخط در پایان هر جلسه و بازخورد فوری پس از آن	2. خود ارزیابی در هر واحد چنانچه حد نصاب تعیین شده از سوی دانشگاه را کسب کند، دانشجویست.	2. آزمون‌ها حضوری میان ترم و پایان ترم
3. پروژه‌های پایان دوره	3. پرسیدن مستقیم از استاد	3. ارزشیابی مستمر عمدتاً از طریق ارزیابی‌های عملی و کار	3. حداکثر 25% نمره به پر کردن پروژه‌های
4. پایان نامه	4. شرکت در انجمن‌های برخط و بحث	4. امتحانات پایان ترم	4. امتحانات پایان ترم
5. کارهای عملی آزمایشگاهی	5. با دیگر دانش‌آموزان	5. 70 درصد نمره ارزشیابی (است)	5. پرسش‌نامه درسی
6. در اکثر دروس حداقل یک مرکز امتحان در کشورهایی که فهرست آنها در اختیار فراگیر قرار می‌گیرد، وجود دارد.	6. پس از هفته پانزدهم دوره‌های بخش سخنرانی و گرفتن آزمون برخط در پایان ترم	6. 75% نمره درس به امتحان پایان ترم اختصاص دارد.	6. سؤالات براساس سر فصل‌های شورای عالی برنامه‌ریزی طرح می‌شود.
	6. پروژه‌های پایان دوره	6. آزمایشگاهی به وسیله تیم ارزیابی	6. مقیاس پنج موردی A و B و C و D و E

جدول 7. مقاطع تحصیلی و رشته‌های موجود در دانشگاه‌های آزاد انگلستان، هند، ژاپن و ایران

مقاطع تحصیلی	دانشگاه باز انگلستان	دانشگاه آزاد ملی هند	دانشگاه پیام نور
کارشناسی	روان‌شناسی قانون، روان‌شناسی اجتماعی و مشاوره	روان‌شناسی بالینی، روان‌شناسی صنعتی روان‌شناسی عمومی و سازمانی و مشاوره	روان‌شناسی عمومی و مشاوره
کارشناسی ارشد	روان‌شناسی قانون، روان‌شناسی بالینی و مشاوره	روان‌شناسی بالینی، روان‌شناسی صنعتی روان‌شناسی عمومی و سازمانی و مشاوره	روان‌شناسی عمومی و مشاوره
دکتری	روان‌شناسی قانون، روان‌شناسی بالینی و مشاوره	روان‌شناسی بالینی، روان‌شناسی صنعتی روان‌شناسی عمومی و سازمانی و مشاوره	روان‌شناسی سلامت
اعطای مدرک معتبر بله	بله	بله	خیر
برای برگزاری آموزش			

دارد؛ اهدافی چون ایجاد فرصت آموزش برای افراد با نیازها و استعداد‌های خاص، جهانی و بین‌المللی کردن دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی، کاهش ازدحام در دانشگاه‌های سنتی و متعارف و توجه به آموزش الکترونیکی به عنوان شیوه‌ای نوین در آموزش، کمک به کاهش هزینه‌ها از طریق استفاده از اینترنت، آموزش مداوم و مستمر و آموزش به روز بدون محدودیت‌های زمانی و مکانی، استفاده از ابزارها و شیوه‌های نوین در آموزش، آشنا نمودن و افزایش آگاهی معلمان و مدرسان، دانش‌آموزان و دانشجویان با مفاهیم پایه فناوری اطلاعات و ارتباطات و نیز تربیت و تأمین نیروهای متخصص مورد نیاز جامعه. در کشور ایران علاوه بر اهدافی که یاد شد می‌توان به اهدافی چون ایجاد زمینه‌های مناسب برای خلاقیت‌های فرهنگی که ضامن بقای فرهنگی کشور است، فراهم کردن بستر مناسب برای توسعه پایدار، فراهم کردن زمینه‌های کاهش تنش در خانواده‌ها از طریق پذیرش داوطلبان بازمانده از راه‌یابی به دانشگاه‌های سنتی (با توجه به نوع پذیرش و ورود به دانشگاه‌ها در ایران)، کمک به

و بررسی فراوان دارد. به ویژه در کشور ایران که پدیده‌ای نوظهور و در ابتدای راه بسط و گسترش است و راهی بسیار طولانی در پیش است تا بتوانیم آن گونه که کشورهای پیشرفته صنعتی در این زمینه اقدام نموده‌اند، به نیازهای موجود در این بخش آموزشی پاسخی شایسته و کارساز بدهیم. در این پژوهش سعی شده است که اهمیت آموزش الکترونیکی مورد توجه قرار گرفته و ضرورت و اهمیت این موضوع شناسانده شود.

از بررسی سؤال اول پژوهش و با توجه به جدول 2، نتایج نشان می‌دهد که هدف‌های آموزش الکترونیکی در کشورهای بررسی شده برآمده از هدف‌های آموزش و پرورش آن کشورها و در راستای آموزش و پرورش مدرن و استفاده بهینه کشورها از فناوری‌های نوین در آموزش است و اهداف و برتری‌های آموزش مجازی که در این پژوهش بیان گردیده است به نوعی در اهداف آموزش الکترونیکی در هر یک از کشورهای بررسی شده یافت می‌شود. در هر چهار کشور بررسی شده اهداف مشترک و یا شبیه به هم وجود

مختلف جهت ارائه آموزش الکترونیکی و همین طور طرح‌های اجرایی، زمینه‌های لازم برای حصول اهداف مورد نظر مهیا گردیده و در پایان تنها باید به این نکته اشاره کرد که در تعیین اهداف، در هر یک از کشورهای انگلستان، ژاپن، هند و ایران تا چه حد به زیر ساخت‌ها، توانمندی‌های واقعی و تعامل و همکاری سازمان‌ها و مؤسسات مرتبط در راستای دستیابی به آن اهداف توجه شده است.

و اما در مورد سوال دوم پژوهش که شیوه‌های آموزش الکترونیکی رشته روان‌شناسی در کشورهای مورد بررسی به چه صورت است؟ با توجه به جدول 5، درباره شیوه‌های آموزش الکترونیکی در کشورهای بررسی شده می‌توان چنین پاسخ داد که با توجه به این که اصولاً دو شیوه کلی در ارائه آموزش الکترونیکی (هم‌زمان و غیر هم‌زمان) وجود دارد و استفاده از آموزش هم‌زمان، مستلزم ایجاد و آماده کردن زیر ساخت‌ها و صرف هزینه و سرمایه‌گذاری بیشتر نسبت به آموزش غیر هم‌زمان است، بنابراین با در نظر گرفتن سوابق و توانمندی‌های هر یک از کشورهای بررسی شده و همین طور اطلاعات حاصل از این پژوهش چنین استنباط می‌شود که کشور انگلستان در ارائه آموزش الکترونیکی و استفاده از شیوه‌های متنوع آموزش الکترونیکی نسبت به سه کشور هند، ژاپن و ایران موفق‌تر عمل کرده است. کشور ژاپن طی سال‌های اخیر با ایجاد زیر ساخت‌های لازم در صنعت مخابرات و در نتیجه توسعه و رواج این صنعت و رایانه و اینترنت، این کشور نسبت به کشور ایران پیشی گرفته و در استفاده از شیوه‌های متنوع در ارائه آموزش الکترونیکی از کشور ایران بهتر عمل کرده است. کشور ایران با توجه به افزایش تقاضا و همچنین توان رقابت علمی و تکنولوژیکی کشور در سال‌های اخیر و ایجاد و توسعه زیرساخت‌ها، روندی رو به رشد را طی کرده است و در نتیجه در صورت تعامل و همکاری وزارتخانه‌ها و سازمان‌های مرتبط گسترش آموزش الکترونیکی و همچنین استفاده از شیوه‌های متنوع در ارائه آن را نوید می‌دهد. از بررسی جدول 5 چنین استنباط می‌شود که دو کشور انگلستان و ژاپن از بیشتر شیوه‌ها در ارائه آموزش الکترونیکی بهره می‌برند. در کشور انگلستان مسئله سرعت و پهنای باند اینترنت به طور کامل حل شده است که این مسئله بر ارائه شیوه‌های آموزش الکترونیکی تأثیر به‌سزایی دارد. در کشور ژاپن نیز اقدامات قابل توجهی در راستای

کارآفرینی و خوداشتغالی محلی و منطقه‌ای و فراهم کردن زمینه‌ها آموزش‌های روان‌شناسی که بعضی از این اهداف با در نظر گرفتن توانمندی‌ها و یا رفع محدودیت‌های خاصی که در ایران وجود دارد، مشخص شده‌اند. در کشور انگلیس نیز با توجه به دلایل بالا می‌توان اهداف زیر را متمایز کرد: به‌کارگیری سیاست‌های آسان‌تر در پذیرش دانشجویان برای تحصیل گروه کثیری از کارکنان دولت و بخش خصوصی با هدف بالا بردن سطح کیفی کار و مهارت‌های شغلی و به‌روز کردن دانش حرفه‌ای آنها (در جوامع پیشرفته مؤسسات و شرکت‌های دولتی و خصوصی به این امر اهمیت زیادی می‌دهند)، فراهم نمودن خدمات حمایتی و گسترش کیفیت خدمات و دوره‌های تحصیلی، ایجاد امکانات مورد نیاز برای آموزش ابزارهای فناوری اطلاعات (با توجه به ایجاد بستر مناسب در این کشور و صرف هزینه و سرمایه‌گذاری لازم)، به‌کارگیری نرم‌افزارهای آموزشی در برنامه‌های درسی کلیه سطوح آموزشی و بالا بردن سطح علمی معلمان در زمینه دانش روان‌شناسی و فناوری اطلاعات و ارتباطات. در کشور ژاپن اهدافی همچون بهبود بهداشت روانی و سبک زندگی سالم در میان شهروندان، طراحی واحدهای درسی اجباری مرتبط با مسائل روان‌شناسی، تأکید بر مهارت‌های بهره‌گیری از دانش و اطلاعات و حرکت از آموزش دانش و انتقال اطلاعات به سوی آموزش چگونگی یادگیری. در کشور هند اهدافی همچون آموزش و دانش واحدهای روان‌شناسی از طریق روش‌های مختلف، تأمین بخشی از نیروی متخصص جامعه، بین‌الملل کردن تدریس و تحول و نوآوری‌های آموزش در رشته روان‌شناسی، آموزش‌های تکمیلی و ارتقای سطح دانش و تولید علمی و سنتی و ایجاد روش‌های آموزش جدید. در بررسی اهداف آموزش الکترونیکی در هر یک از کشورهای بررسی شده، اهداف مشترک فراوانی دیده می‌شود و اهدافی نیز که به نوعی متمایز از کشورهای دیگر است با اندکی تفاوت در شیوه بیان هدف در کشورهای دیگر بررسی شده در این پژوهش وجود دارد. و به طور کلی اهداف آموزش الکترونیکی در هر یک از کشورها با توجه به توانمندی‌ها و یا در راستای رفع موانع و محدودیت‌ها در آموزش و پرورش آن کشورها مشخص و بیان شده است. این کشورها با توجه به زیرساخت‌هایشان، واقع‌بینانه‌تر اهداف مورد نظر خود را بیان کرده‌اند. برای مثال در کشور انگلیس با تأسیس مؤسسات

هم‌خوانی دارد. از وجه تشابه و تفاوت مقاطع تحصیلی و برنامه درسی که در سه کشور در دوره‌های تحصیلی، آموزش‌های تمام وقت و نیمه وقت و منبع کتاب‌های درسی مشترک و ادامه تحصیل به سطوح بالاتر از وجوه مشترک و وجوه متفاوت می‌توان به تفاوت در تعداد رشته‌های تحصیلی - طول مدت تحصیل در مقاطع مختلف - تفاوت در نحوه به کارگیری اینترنت در چهار دانشگاه مزبور و برنامه‌ریزی این رشته‌ها، یافته‌های پژوهشی با تحقیقات انجام شده به وسیله کریم‌پور شیرازی (1372) و زمانی (1381) و کاتلین و همکاران (1992) هم‌خوانی دارد. از وجه تشابه و تفاوت در ساختار نظام ارزشیابی که از وجوه مشترک آن می‌توان به امتحانات پایان ترم، سر فصل‌های تعیین شده و ارزشیابی مستمر اشاره کرد و از وجوه متفاوت نظام ارزشیابی که شامل آزمون ورودی، کارهای عملی و پروژه و مقیاس‌های پنج موردی در هند و پر کردن پرسش‌نامه‌های درسی، تفاوت بین چهار دانشگاه دیده می‌شود و یافته‌های مذکور با تحقیقات انجام شده سهرابی (1383) و آقازاده (1368) هم‌خوانی دارد. مهم‌ترین نتایج به دست آمده نشان داده است که استفاده از تجربیات کشورهای موفق و بومی‌سازی آن و نیز ترسیم چشم‌انداز آموزش عالی از راه دور به دلیل بالا بردن قدرت انتخاب فراگیران، ارتقای جامعیت و ابتکار عمل و توان اثرگذاری نظام آموزش از راه دور در کشورمان به ضرورت رویکرد تلفیقی در تکنیک‌ها و روش‌های آموزش از راه دور و همچنین توجه به اصول و رویکردهای اساسی این نظام که دانش‌محوری و تأکید بر تفاوت‌های فردی در طراحی آموزشی دارد و نبود محدودیت زمان و مکان به ویژه زمانی که در اندیشه استقرار نظام آموزش از راه دور در دانشگاه‌ها و آموزش عالی کشورمان هستیم، به کار می‌آید. براساس اطلاعات جمع‌آوری شده ملاحظه می‌شود که در برنامه‌های آموزشی و شیوه آموزش از راه دور این دانشگاه (پیام نور) در حال حاضر به نبود زمینه و زیر ساخت‌های مناسب، از فناوری اطلاعات و ارتباطات به نحوی که سیر تحولی این نظام در کشور انگلستان، ژاپن و هندوستان طی نموده است، استفاده نمی‌شود. این امر ناشی از نبود زیرساخت‌های مناسب فکری، اجتماعی، اقتصادی، مالی و آماده نبودن بستر مناسب استفاده از این شیوه آموزشی به منظور پیاده‌سازی این نظام آموزشی به گونه‌ای است که راه‌گشای معضلات آموزشی و اجتماعی - همان گونه که در

بهره‌گیری از انواع شیوه‌ها در ارائه آموزش الکترونیکی صورت گرفته است و در کشور ایران نیز که دانشگاه پیام نور با راه‌اندازی دانشکده‌های مجازی که در آنها شیوه آموزش، ترکیبی از چند شیوه از جمله؛ ویدیو کنفرانس دو طرفه، کنفرانس صوتی دو طرفه و اتاق گفتگو است و در سایر دانشگاه‌های کشور که در کنار آموزش سنتی و به صورت محدود به ارائه آموزش الکترونیکی می‌پردازند، در صورت گسترش پهنای باند اینترنتی و کاهش هزینه اتصال به اینترنت و در کل ایجاد و توسعه زیر ساخت‌های مخابراتی لازم می‌توان به استفاده از شیوه‌های نوین در ارائه آموزش الکترونیکی در ایران امیدوار بود.

از وجه تشابه و تفاوت میان وضعیت جغرافیایی - اجتماعی - اقتصادی مؤسسات آموزش عالی از راه دور در کشورهای انگلستان، هند، ژاپن و ایران با توجه به تشکیلات مذهبی و گرایش محافظه‌کارانه و طبقاتی و صنایع نساجی در وجوه متشابه و وسعت، جمعیت، آب و هوا و تنوع مذهبی و گرایش‌های متفاوت، استفاده از وسایل الکترونیک و کامپیوتر و الگوبرداری ایران، ژاپن و هند از دانشگاه باز انگلستان به عنوان بنیان‌گذار، می‌توان دریافت که یافته پژوهشی در این موارد با تحقیقات انجام شده توسط فرمپینی (1375) و سهرابی (1383) هم‌خوانی دارد. از وجه تشابه و تفاوت اهداف و فعالیت‌ها و ساختار تشکیلاتی مؤسسات آموزش عالی از راه دور که گسترش مرزهای دانش، کاهش ازدحام دانشجویی و تأمین متخصصان در وجوه مشترک و اهداف بین‌المللی تدریس در انگلستان، ارتقای سطح دانش تکمیلی ژاپن، هند و انگلستان، روش‌های جدید در هند و توجه به معلولان و زندانیان و تحصیل آنها در انگلستان و در نهایت خدمات حمایتی که جزء وجوه متفاوت اهداف و فعالیت‌ها است. این یافته‌های پژوهشی با تحقیقات انجام شده دکتر آقازاده (1368) و خوشرو (1383) هم‌خوانی دارد. وجه تشابه حداکثر تمرکز در تصمیمات اتخاذ شده دانشگاه، وجود معاونت‌های مختلف و شورای دانشگاه، وجود تفاوت در نوع هیئت مدیره در انگلستان، هند، ژاپن و ایران، تفاوت مسئولیت‌های معاونت‌های دانشگاهی چهار دانشگاه، توجه به رسانه‌ها و تکنولوژی (انستیتو) در انگلستان، ژاپن و هند و کم‌توجهی به آن در دانشگاه پیام نور در ساختار تشکیلاتی تحقیقات انجام شده سهرابی (1383) با یافته‌های پژوهشی مذکور

نظرات استادان مراکز آموزشی پیرامون کتب درسی در قالب گردهمایی‌های سالانه و منطقه‌ای و از طریق پرسش‌نامه‌های ارسالی جمع‌آوری شود. یکی از اصول دیگر که در دانشگاه باز انگلستان در تدریس و تنظیم کتب درسی رعایت می‌شود این است که این کتاب‌ها با نظم منطقی قابل فهم و ساده برای دانشجویان ارائه می‌شود. پس پیشنهاد می‌گردد که در دانشگاه پیام نور که کتاب درسی، رسانه اصلی آموزش در این دانشگاه است و نسبت به دانشگاه پیشرفته‌ای مانند دانشگاه باز انگلستان، ژاپن و هند از رسانه‌های آموزشی کم‌تری به همراه کتب درسی استفاده می‌کند، ساده‌نویسی را در نگارش کتب خودآموز به عنوان یک اصل لازم‌الاجرا در نظر بگیرند. البته منظور ما از ساده‌نویسی پایین آوردن سطح محتوای کتاب نیست، بلکه منظور استفاده از واژگان و لغات رایج در هر حیطه است و دیگر این که باید مطالب دارای نظم منطقی باشد، یعنی جملات و پاراگراف‌های کتاب باید از جملات آسان به سخت تنظیم شود.

سایر کشورها مشاهده می‌شد - باشد. یکی از اصولی که در تهیه و تدوین و تنظیم کتب درسی در دانشگاه‌های باز انگلستان، ژاپن و هند در حد بسیار زیادی رعایت می‌شود این است که ابتدا همراه با محتوای کتب درسی، رسانه متناسب با آن نیز تهیه می‌شود تا مطالب درسی که برای دانشجویان مبهم است بهتر فهمیده شود. از اقدامات بسیار مهم دیگر، ارزشیابی از مواد درسی به منظور تجدید نظر در هدف‌های کلی و جزئی و مواد درسی است که این خود باعث شده است دانشجویان بهتر بتوانند مطالب علمی را فراگیرند. پس می‌توان نتیجه گرفت که اگر دانشگاه پیام نور بخواهد یادگیری دانشجویان خود را سرعت بخشد و کتاب‌های مفیدتری را برای آموزش به آنها ارائه دهد، باید به منظور ارتقای کیفیت کتاب‌ها، ارزشیابی از کتب درسی بیش‌تر مورد توجه قرار گیرد و در امتحانات هر نیم سال فرم‌های ارزشیابی از کتب درسی در میان دانشجویان توزیع شود. بدیهی است که این فرم‌ها باید حاوی سؤالات مشخص و استاندارد باشد که مؤلفان و دیگر دست‌اندرکاران کتب درسی را راهنمایی کند. همچنین پیشنهاد می‌گردد که

منابع

سعید، نسیم؛ عظیمی همت، منیره (1395). طراحی یک سیستم خبره فازی جهت سنجش میزان رضایتمندی یادگیرنده الکترونیکی. فصلنامه علمی - پژوهشی پژوهش در یادگیری آموزشی و مجازی. سال چهارم، شماره سوم. ص 79-92.

سعیدی، بهمن؛ اسلام پناه، مریم؛ دارابی، آزاد (1392). بررسی رابطه بین میزان استفاده از اینترنت با مشارکت اجتماعی دانشجویان دانشگاه‌های پیام نور استان کرمانشاه. فصلنامه علمی - پژوهشی پژوهش در یادگیری آموزشی و مجازی. دوره 1، شماره 1. ص 73-87.

سلیم‌آبادی، سارا سادات (1385). بررسی موانع توسعه دانشگاه مجازی در ایران و ارائه راه‌کارهایی جهت رفع آنها. تهران: پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت و فناوری اطلاعات، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران.

ظهور، حسن (1374). دانشگاه پیام نور در گذشته، حال و آینده. مجموعه مقالات آموزش از راه دور. دانشگاه پیام نور، تهران.

عبداللهی، احمد (1389). بررسی تطبیقی و تحلیلی ویژگی‌های موسسات آموزش عالی از راه دور در کشورهای انگلستان، هند و ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور.

آقازاده، احمد (1394). آموزش و پرورش تطبیقی. انتشارات سمت، چاپ پنجم.

امان‌زاده، آمنه و نعمان‌اف، منصور (1394). بررسی اثربخشی آموزش مبتنی بر وب، رایانه و یادگیری سیار بر مهارت تفکر انتقادی و تفکر خلاق دانشجویان دانشگاه‌های استان مازندران. فصلنامه علمی - پژوهشی پژوهش در یادگیری آموزشی و مجازی. سال سوم، شماره نهم. ص 57-68

ترابی، محسن (1375). بررسی تطبیقی دانشگاه‌های از راه دور آلمان، پاکستان، ژاپن، تایلند و ایران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.

درگاهی، حسین؛ قاضی سعیدی، مرجان؛ قاسمی، مقصود (1388). بررسی تطبیقی آموزش الکترونیکی در رشته‌های علوم پزشکی در کشورهای منتخب. مجله دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران. پیاورد سلامت (دوره 3 شماره 3 و 4).

سرکارارانی، محمدرضا؛ مقدم، علی‌رضا (1382). یادگیری مبتنی بر شبکه و نوآوری در آموزش از راه دور، تهران: فصلنامه نوآوری‌های آموزش، شماره 3، سال دوم.

- گرامی، محسن (1388). «10 فاکتور موفقیت در E-learning». برگرفته از مجموعه مقالات سایت طرح ملی توسعه دانشگاه‌های مجازی.
- همتی، فاطمه (1394). آموزش رو در رو در مقابل آموزش الکترونیکی: تحقیق درباره عملکرد دانشجویان کارشناسی ارشد آموزش رو در رو و آموزش الکترونیکی رشته آموزش زبان انگلیسی در دانشگاه پیام نور. فصلنامه علمی - پژوهشی پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی. سال سوم - شماره یازدهم. ص 49-58.
- Alharthi, Mohammad A. (2003). A High quality portal frame work for asynchronous learning networks: intellectual capital aggregation and organization, doctorate thesis, Vanderbilt university.
- Anonymous. (2008). Types of courses, Marshal University (Monograph on the internet). Available from: URL: <http://www.marshall.edu/muonline/course-tupes.asp>.
- Armstrong, Amy Jo. (2002). an investigation of personal - social contextual factors of the online adult learner: perceived ability to complete and succeed in a program of study. Doctorate Thesis, Virginia commonwealth university.
- Chapelle, Carol A. and Jamieson, Joan, (2008). Tips for Teaching with CALL: Practical Approaches to Computer-Assisted Language Learning [with CD]. 240 pp. earsonLongman.White Plains, NY, USA.
- Corley' Ellen. (2004). "Aadult education", Microsoft Encarta Refence Library; -council for higher education accreditation (CHEA) (2004), from <http://www3.open.ac.uk> occational paper.
- Dargahi, H.; Ghazisaidi, M. & Ghasemi M. (2009). Comparative study of medical sciences electronic learing in selected countries, second congress on Medical Sciences Electronic Learning Application, Tehran University of Medical Sciences.
- Ertl, Bernhard and Mandl, Heinz. (2005). E-learning_trends and future development, Munich: Ludwig Maximilian University.
- Howard C, Schenk K, Discenza R. (2004). Distance learning and University effectiveness: changing educational
- فاطمی امین، زینب؛ فولادیان، مجید (1388). نظام آموزشی و بازدهی آموزشی، مطالعه تطبیقی 70 کشور جهان. مجله راهبرد فرهنگ، شماره هفتم.
- فضلعلی‌زاده، رضا؛ آقازاده، احمد؛ احقر، قدسی (1391). بررسی تطبیقی و تحلیلی نظام آموزش عالی از راه دور در کشورهای انگلستان، هند و ایران. فصلنامه پژوهش در برنامه‌ریزی درسی. سال نهم، دوره دوم، شماره 5.
- کاردان، احمد (1382). تدوین خط مشی آموزش‌های الکترونیکی بر اساس اولویت و عوامل موثر، فصلنامه پژوهش و سنجش. ص، 113-129.
- کیگان، دسموند (1385). جایگاه تعلیم از راه دور در دوران گذار. ترجمه داوود کریم‌زادگان مقدم. دانشگاه پیام نور، تهران.
- paradigms for online learning. London: Information Science Publishing:119-120.
- Javidan Najad H, Sohali R. (2003). Electronic Education, Need for Organization in the 21st Century. Proceedings of the First International Conference on Information and Knowledge; 2003-2004 Des-Jan 30-1; Tehran. Tehran: AUT. (In Persian).
- Kaye, Tony and Rumble, Greville. (1991). "Open Universities:A comparative approach". Prospects, 21(2): 214-226.
- Khan, B. (1997). Web based instruction. California: Educational Technology Publications.
- Kullota, T.; Cho, Y.; Kajiwasa, M. & Baba, K. (2007). Use of a computer - assisted simulation system in undergraduate education of laboratory technologists. Rinsho Byori; 55 (6): 517-21.
- Ladouceur, A. & Hum, D. (2001). E-learning the new frontier. Retrieved from: www.cata.ca/china/documents/elearning.pdf.
- Levy, Yair. (2006). Assessing the Value of E-learning Systems. The U.S. INFORMATION SCIENCE PUBLISHING.
- Mandernach, Jean. (2005). Online Instructors: Mentoring and Evaluation in the Online Classroom .Department of sychology, Park University Parkville , Missouri.
- Mcgorry, S. Y. (2003). Measuring quality in online programs. Internet and Higher Education. 6(2), 159-17.
- Simon, E. (2008). Foreign Language Faculty in the Age of Web 2.0. The IT Practitioner's Journal. EDUCAUSE Quarterly, vol. 31, no. 3 (July-September 2008). from: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/>.

- Song, H. (2004). The perceptions of college students regarding the instructional quality of online courses delivered via WebCT. A dissertation presented to the faculty of the college of education university of Houston.
- Tai, Luther. (2005). "Corporate E-learning: How E-learning is created in three large porations", Doctoral Dissertation, University of pencylvania, Higher Education management Department; -"The Business of Borderless Education", Canberra, Detya; - "The Open University" (2007), from <http://www.open.ac.uk/about>.
- UNESCO-UIS. (2006). International Standard Classification of Education I S C E D 1997; Re-edition, May 2006. from: www.uis.unesco.org.
- Westera, W. & Sloep, P. (2001). The future of education in cyberspace. In L. Vandervert & L. Shavinina (Eds), Cybereducation: The future of long distance learning. New York: Liebert Publishers.
- دانشگاه باز هند
<http://www.ignoukolkatarc.com/>
- دانشگاه باز ژاپن
<http://www.ouj.ac.jp/eng/courses/graduate.html>
<http://homepage3.nifty.com/katodb/doc/text/2605.html>
- دانشگاه باز انگلستان
<http://www.open.ac.uk/courses/>

Archive of SID